

Dries Touw (1935-2021) overleden

Na een periode van geleidelijk verslechterende gezondheid overleed op 23 maart 2021 Andries (Dries) Touw, een van de meest prominente leden van de Bryologische en Lichenologische Werkgroep van de KNNV. Dries was in de eerste plaats een voortreffelijk taxonoom, gespecialiseerd op bladmossen van Zuidoost-Azië, en gerespecteerd in de gehele bryologische wereld. Zijn revisies van tropische families als de Hypnodendraceae en de Zuidoost-aziatische soorten van de Thuidiaceae zijn schoolvoorbeelden van zorgvuldig en gedegen taxonomisch onderzoek. Hoogtepunten in zijn bryologische carrière waren verder zijn verzamelreizen naar o.a. Thailand, Kalimantan, Sumatra, Papua-Nieuw-Guinea en Australië.

De leden van de BLWG kenden hem vooral als groot kenner van de mossen van Nederland en omstreken. In die hoedanigheid speelde hij decennialang een belangrijke rol in de werkgroep. Als jonge student in Leiden (met een NJN-achtergrond) werd hij lid van de Werkgroep in 1957. Hij nam in dat voorjaar deel aan het mossenweekend in de Belgische Ardennen. Het beviel waarschijnlijk goed, want hij ging daarna vaker mee. Het eerste excursieverslag dat hij voor *Buxbaumia* schreef betrof de excursie naar Schiermonnikoog in 1962.

Na zijn aanstelling bij het Rijksherbarium in 1963 bleef hij actief lid. Van 1964 tot 1970 was hij secretaris van de Werkgroep, en van 1983 tot 1989 voorzitter. In die tijd verzorgde hij ook vaak de excursieverslagen die in *Buxbaumia* verschenen. Tijdens de jaarvergadering op het weekend op de Veluwezoom in 1969, die ook bijgewoond werd door de Deens bryologen Kjeld Holmen en Esbern Warncke namens de Scandinavische zustervereniging (Nordisk Bryologisk Forening, NBF), werd het voorstel gedaan om *Buxbaumia* te laten opgaan in een nieuw internationaal, Engelstalig mossentijdschrift. Dat gaf een flinke discussie, maar Dries wist het voorstel geaccepteerd te krijgen. In 1971 verscheen het eerste nummer van *Lindbergia*, onder redactie van Holmen, Warncke en Touw. Het bevatte een aantal zeer goede en ook voor onze leden heel nuttige artikelen in het Engels, en daarnaast een meer lokaal gerichte sectie met artikelen zoals ze voordien in *Buxbaumia* verschenen, met Nederlandstalige en (vaak Engelstalige) Scandinavische bijdragen. In de jaren erna werd *Lindbergia* al snel geaccepteerd door de meeste actieve leden. Dries speelde daarbij een grote rol. Helaas stierf Kjeld Holmen plotseling in december 1974, en werd Dries ziek in 1975. Op zijn verzoek heeft Heinjo toen het stokje overgenomen samen met de Deen Gert Mogensen, die de taak van Kjeld Holmen op zich nam. Mede dank zij het goede werk van Dries was het tijdschrift toen al goed geworteld en breed geaccepteerd, ook internationaal.

In 1973 werkte Dries een al eerder opgekomen idee uit om een ZWO-subsidie aan te vragen om onze kennis van de Nederlandse mosflora drastisch te updaten, door alle beschikbare herbariummateriaal (zowel institutcollecties als privécollecties) te revideren. De bryologen op de andere universiteiten sloten zich hierbij aan. In 1976 had deze aanvraag succes, en kon Wim Rubers aan de slag. In de loop van het project werd de taak van Dries steeds groter, maar hij wist met mede-

werking van een aantal studenten en verscheidene leden van de Bryologische Werkgroep de klus te klaren. In 1989 kon het boek, *De Nederlandse Bladmossen*, met trots gepresenteerd worden (Touw & Rubers 1989). De flora bevatte geen illustraties, maar taxonomie en naamgeving waren zorgvuldig afgestemd met de Nieuwe Atlas Nederlandse Bladmossen van de hand van Koos Landwehr. Het boek bewees zich snel als onmisbaar voor de bryologen en ecologen in ons land. Het was dan ook een voortreffelijke flora, die ook in het buitenland veel bewondering oogstte.

Dries was altijd een goede vraagbaak voor werkgroepleden en anderen, die problemen hadden met de determinatie van een bladmos of levermos, maar hij hielp ook mensen met andere bryologische vragen. Zo hielp hij Dick Kreulen, een gepensioneerd chemicus uit de olie-industrie die zich na zijn pensioen op mossen stortte. Veldwerk was voor Dick niet meer mogelijk, en hij richtte zich dan ook op anatomie en ontwikkeling van mossen. Hij verrichtte minutieus en gedegen anatomisch werk aan de ontwikkeling van sporenkapsels, en analyseerde de grootteverdeling van sporen in kapsels van een reeks soorten bladmossen. Op instigatie van Dries schreef hij over beide studies een interessant artikel.

Dries was een uiterst secuur en grondig onderzoeker, maar hij kon ook out-of-the-box denken en zijn ideeën waren vaak origineel. Als taxonoom zocht hij patronen, maar hij accepteerde tegelijkertijd, dat het leven vol variatie en onzekerheid was, ook dat van mossen in het veld – hij was zeker geen dogmaticus. Die combinatie maakte hem tot de uitstekende bryoloog die hij was.

Dries was erg in mensen geïnteresseerd. Zijn artikelen over de bryologen en mossentekenaars van vroeger, met name onze negentiende-eeuwse voorgangers, maar ook zijn aandacht voor bryologen uit zijn eigen tijd, gaven steeds blijk van een grote belangstelling voor de betrokken personen en de interacties met hun omgeving. Zijn bryologisch-historische artikelen getuigen uiteraard ook van de gedegen aanpak die al zijn werk kenmerkte. Dat gold ook voor zijn grote hobby, volksdansen. Ook dat nam hij zeer serieus, zo wijdde hij er de laatste stelling bij zijn proefschrift aan. Hij was ook een goede vriend voor velen, en had veel voor anderen over. Wij waren erg op hem gesteld, en denken met warme gevoelens terug aan de lange gesprekken die we hadden. Wij wensen Ria en de overige familieleden veel sterkte toe om dit grote verlies te dragen.

Heinjo During en Huub van Melick

Literatuur

Touw, A. & W.V. Rubers, 1989. *De Nederlandse Bladmossen*. Stichting Uitgeverij Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (Natuurhistorische Bibliotheek KNNV nr. 50), 532 pp. Utrecht.

Artikelen in *Buxbaumia*, *Buxbaumiella*, *Lindbergia*, *Gorteria* en *Blumea*, chronologisch geordend:

Barkman, J.J. & A. Touw, 1962. De voorjaarsexcursie 1962 naar Schiermonnikoog. <i>Buxbaumia</i> 16 (1/2): 1-24.	<i>Buxbaumia</i> 18 (1/2): 8-27.
Touw, A. 1962. Revision of the moss-genus <i>Neckeropsis</i> (Neckeraceae). I. Asiatic and Pacific species. <i>Blumea</i> 11: 373-425.	Touw, A., 1964. <i>Cinclidotus riparius</i> met kapsels gevonden. <i>Buxbaumia</i> 18 (3/4): 69.
Touw, A., 1963. De Nederlandse Pottiaceae (Cinclidotoideae en Pottioidieae excl. <i>Tortula</i>). <i>Buxbaumia</i> 17 (3/4): 82-100.	Touw, A. 1964. <i>Dicranum fuscens</i> in Nederland. <i>Buxbaumia</i> 18 (3/4): 70-72.
Touw, A., 1963. <i>Hymenostoma rostellatum</i> (Brid.) Schimp., een nieuwe soort voor Nederland. <i>Buxbaumia</i> 17 (3/4): 105.	Touw, A. 1965. Verslag van de vergadering op 1 mei in Ruttelerfeld. <i>Buxbaumia</i> 19 (1/2): 42.
Touw, A., 1963. <i>Calypogeia muelleriana</i> (Schiffn.) K. Muell. In Nederland. <i>Buxbaumia</i> 17 (3/4): 107-110.	Touw, A. 1967. De voorjaarsexcursie 1967 naar Terschelling. <i>Buxbaumia</i> 21 (1/2): 1-21.
Bakker, P.A. & A. Touw, 1963. De opmars van <i>Oligotrichum hercynicum</i> (Hedw.) Lam. et DC. <i>Buxbaumia</i> 17 (3/4): 111-115.	Touw, A. 1967. Een nieuwe <i>Oligotrichum</i> -verrassing. <i>Buxbaumia</i> 21 (1/2): 38-39.
Postel J.G., A. Touw & J. Mennema. 1964. De voorjaarsexcursie 1964 naar de Oude Maas en Voorne.	Touw, A. 1967. Opmerkingen over de Nederlandse soorten van <i>Barbilophozia</i> en <i>Orthocaulis</i> . <i>Buxbaumia</i> 21 (1/2): 22-33.
	Touw A., 1967. (Review) Atlas van de Nederlandse bladmossen, door J. Landwehr, met medewerking van Dr. J.J. Barkman. <i>Gorteria</i> 3 (8): 131-132.
	Touw, A., 1968. Een nieuw Nederlands bladmos: <i>Eurhynchium angustiretre</i> (Broth.) Kop. <i>Gorteria</i> 4 (6/8): 126-130.

- Touw, A, met bijdragen van D. de Boer, J.B.M. Frencken & P. Roorda van Eysinga, 1969. Verslag van de voorjaarsexcursie naar de Zuidoostelijke Veluwezoom. *Buxbaumia* 23 (1/2): 2-17.
- Touw, A. 1971. A taxonomic revision of the Hypn dendraceae (Musci). *Blumea* 19: 211-354. (Tevens dissertatie.)
- Touw, A., 1971. De Nederlandse soorten van Pleuridium (Musci, Ditrichaceae). *Gorteria* 5 (7/10): 220-224.
- Touw, A., 1971. *Sporledera palustris* (Bruch & Schimp.) Schimp. in Nederland gevonden. *Lindbergia* 1 (1/2): 98.
- Touw, A., 1972. Additional Notes on Neckeropsis. *Lindbergia* 1 (3/4): 184-188.
- Touw, A., 1972. *Pseudephemerum nitidum*: Niet zeldzaam, maar miskend. *Lindbergia* 1 (3/4): 252-253.
- Karczmarz, K. & A. Touw, 1973. *Calliargon megalophyllum* Mikut. in Nederland. *Lindbergia* 2 (1/2): 130-131.
- Touw, A., 1976. A Taxonomic Revision of Thuidium, Pelekium, and Rauvolfia (Musci: Thuidiaceae) in Africa South of the Sahara. *Lindbergia* 3 (3/4): 135-195.
- Knol, H.J. & A. Touw, 1976. Opmerkingen over de Nederlandse soorten van Eurhynchium. *Lindbergia* 3 (3/4): 303-315.
- Rubers, W.V. & A. Touw, 1977. Naar een nieuwe bladmosflora van Nederland. *Buxbaumiella* 6: 61-64.
- Touw, A. & H.J. Knol, 1978. A Note on Hedwig's plants of Hypnum praelongum and H. hians. *Lindbergia* 4 (3/4): 197-198.
- Touw, A., 1979. Auteursregister. *Buxbaumia Index* 1946-1970: 3-15.
- Touw, A., 1979. Register van Nederlandse vindplaatsen. *Buxbaumia Index* 1946-1970: 79-102.
- Touw, A. 1979. Bryology and Bryophytes at the Rijks-herbarium. *Blumea* 25: 93-99.
- Smit, E. & A. Touw, 1981. De bryologische najaarsexcursie in 1977 naar Schouwen en Goeree. *Buxbaumiella* 10: 3-20.
- Touw, A., 1981. Nieuwtjes uit het project "Mosflora van Nederland". *Buxbaumiella* 11: 6
- Touw, A., 1984. The identity of Rhodobryum spathulatum (Hornsch.) Pócs. *Lindbergia* 9 (3): 151-152.
- Touw, A., 1986. Haarmosdwegjes in het oerwoud. *Buxbaumiella* 18: 37-38.
- Rosman-Hartog, N. & A. Touw, 1987. On the taxonomic status of Ulota bruchii Hornsch. ex Brid., U. crispa (Hedw.) Brid. and U. crispula Bruch ex Brid. *Lindbergia* 13 (3): 159-164.
- Touw, A. & R. Ochrya, 1987. Additional Notes on Neckeropsis 2. *Lindbergia* 13(1/2): 97-104.
- Dirkse, G.M., H.M.H. van Melick & A. Touw, 1989. Checklist of Dutch Bryophytes. *Lindbergia* 14 (3): 167-175.
- Touw, A. 1990. Jan Johannes Barkman (1923-1990). *Lindbergia* 16 (2): 62-68.
- Siebel, H.N., A. Aptroot, G.M. Dirkse, H.F. van Dobben, H.M.H. van Melick & A. Touw, 1992. Rode Lijst van in Nederland verdwenen en bedreigde mossen en korstmossen. *Gorteria* 18 (1): 1-20.
- Touw, A. 1993. Bryologische indrukken uit Madagascar. *Buxbaumiella* 31: 38-42.
- Touw, A., S. Pardoel S. & J. Kruijzinga 1993. Opmerkelijke mosvondsten in het hartje van Leiden. *Buxbaumiella* 32: 4-8.
- Touw, A., 2013. Arnold Kouwels, de negentiende-eeuwse voorganger van Koos Landwehr. *Buxbaumiella* 97: 16-17.
- Touw, A., 2014. Wat bezielde onze voorgangers uit de negentiende eeuw? Nog meer passie voor mossen. *Buxbaumiella* 101: 1-44.

Verenigingsnieuws

Zeven woensdagavondlezingen groot succes

Vanwege de quarantainemaatregelen mochten we het afgelopen mossenseizoen niet met elkaar op pad. Ook de traditionele lezingendag kon niet doorgaan vanwege de aanhoudende pandemie. Ter vervanging organiseerden we een reeks van zeven lezingen op de woensdagavond. Sprekers waren de beide BLWG-medewerkers, Henk Siebel en Hans Toetenel. Hoewel het lastig was om sprekers te vinden, was er wel een enorme belangstelling met 120 tot 200 deelnemers per keer. Dankzij Zoom (lezing) en Wonder.me (ontmoetingsplatform) konden we elkaar toch even zien en spreken. In totaal hebben 250 mensen deelgenomen. De opnamen zijn terug te kijken op de Facebookpagina van de BLWG.

Epifytenmonitoring Gelderland

In 2021 en 2022 voert de BLWG samen met LON (Kok van Herk) een nieuwe meetronde uit voor het Gelderse korstmossenmeetnet. In dit meetnet van de provincie Gelderland worden de korstmossen en hun aantallen